

unicef
za svako dijete

Za svako dijete — sva prava

Pregled ostvarenih rezultata na kraju 2023. godine

Autor: UNICEF Crna Gora
Prevod: Danilo Leković
Lektura: Sanja Marjanović
Fotografija: Duško Miljanić

Kontakt:

UNICEF CRNA GORA

Stanka Dragojevića bb, UN Eco building
81000 Podgorica, Crna Gora
Telefon: + 382 20 447 400
Fax: + 382 20 447 400
Imejl adresa: podgorica@unicef.org
| www.unicef.org/montenegro |

© United Nations Children's Fund (UNICEF)
Maj 2024.

© **UNICEF**

Sadržaj

Novosti o kontekstu

4

1. Zdravlje i rani razvoj djeteta 5
2. Obrazovanje 6
3. Zaštita djece od svih oblika nasilja 7
4. Životna sredina, kvalitet vode i higijena 8
5. Siromaštvo i socijalna zaštita 8

Pokretači rezultata

10

1. Zdravlje i rani razvoj djeteta 11
2. Obrazovanje 13
3. Zaštita djece od svih oblika nasilja 15
4. Životna sredina, kvalitet vode i higijena 17
5. Siromaštvo i socijalna zaštita 18
6. Praćenje stanja prava djeteta 19
7. Adolescenti i mladi 21
8. Rodna ravnopravnost 23

Novosti o kontekstu

Crna Gora je zemlja Zapadnog Balkana s višim srednjim dohotkom i umjereno razvijenim pravnim i institucionalnim okvirom, kao i zemlja koja je kandidat za članstvo u EU. U Crnoj Gori živi 616.695 stanovnika, pri čemu njeno stanovništvo postaje sve starije, a ukupni broj stanovnika rapidno opada. Godine 2022. zabilježen je najmanji broj živorođene djece u zemlji (7.021), dok je broj umrlih premašio broj rođenih treću godinu zaredom.

Indeks humanog razvoja od 0,832 Crnu Goru svrstava na 49. mjesto od 189 zemalja. Indeks

rodne ravnopravnosti za 2023. iznosio je 59,3, što je vrijednost koja je ispod prosjeka EU (68,6).

Politička previranja i nestabilnost Vlade, to jest izglasavanje nepovjerenja dvije vlade za redom, uticali su na funkcionisanje institucija, koje nije bilo na zadovoljavajućem nivou. Nova Vlada izabrana je tek u oktobru 2023. godine. Sve ovo doprinijelo je usporavanju i zaustavljanju procesa donošenja odluka, kao i dugoročne implementacije reformi.

Izazovi u pogledu efektivne implementacije Konvencije o pravima djeteta i dalje su prisutni, prvenstveno zbog slabog okvira odgovornosti, nedostatka sistematskog praćenja sprovođenja postojećih zakona i strategija, nedovoljnih administrativnih kapaciteta i neadekvatnog javnog finansiranja za osiguranje ostvarivanja prava djeteta.

Ekonomska ekspanzija nastavljena je snažnim tempom pošto je realni BDP porastao za procijenjenih 5,8 odsto u 2023.

Zdravlje i rani razvoj djeteta

Nakon dugogodišnjeg postojanog trenda pada, stope obuhvata imunizacijom počele su se popravljati 2023. godine, uključujući i obuhvat prvom dozom vakcine protiv malih boginja, zaušaka i rubele (**MMR1**), koji trenutno iznosi 43 odsto za djecu rođenu 2021. godine, što je gotovo dvostruko u poređenju sa stopom pokrivenosti u 2022. godini (24%).

Ipak, niska stopa obuhvata ostaje značajan razlog za zabrinutost. Istraživanje o mikronutrijentima u Crnoj Gori (MONS), iz 2022. godine, pokazalo je da **više od 25 odsto žena koje nisu trudne pati od anemije**, što ukazuje na postojanje „umjerenog“ javnozdravstvenog problema, prema kriterijumima SZO.

Usljed porasta cijena roba na globalnom nivou, došlo je značajnog rasta inflacije, što je rezultiralo dodatnim pritiskom na najugroženije porodice. Nezaposlenost mladih, koja iznosi 29,4 odsto među onima starosti od 15 do 24 godine, glavni je strukturalni izazov.

Gotovo 97.000 stanovnika su izbjeglice iz Ukrajine i doseljenici iz Rusije, što čini blizu 15 odsto stanovništva ove države, i dodatno stvara pritisak na sisteme obrazovanja i zdravstvene zaštite čiji kapaciteti nisu dovoljni.

Gotovo 60 odsto žena koje nisu trudne karakteriše nedostatak gvožđa u organizmu. Nedostatak i insuficijencija vitamina D pogađaju 43 odsto svih žena, pri čemu je najveća prevalencija ove pojave kod dojilja (58 odsto).

Anemija je utvrđena kod 13 odsto djece uzrasta od 6 do 59 mjeseci, dok više od 40 odsto djece ima nedostatak gvožđa.

Konzervativne procjene Situacione analize u oblasti intervencija u ranom djetinjstvu u Crnoj Gori pokazuju da između 10% (3.700) i 15% (5.550) djece uzrasta od 0 do 6 godina zahtijeva usluge rane intervencije godišnje, pri čemu je u tom pogledu identifikovano i opsluženo između jedne trećine i jedne polovine djece (od 31% do 46%).

Adolescenti ne ostvaruju dovoljan pristup uslugama podrške mentalnom zdravlju, dok sami skreću pažnju na povećanu potrebu za takvom podrškom.

Obrazovanje

Procenat djece upisane u predškolsko vaspitanje i obrazovanje porastao je u odnosu na 2022. godinu, pri čemu stopa obuhvata djece od 3 do 6 godina trenutno iznosi 78 odsto. Umjereni trend rasta evidentan je i kod djece iz najugroženijih grupa – procenat romske djece u predškolskom vaspitanju i obrazovanju povećao se za 11 odsto, dok je procenat djece sa smetnjama u razvoju manji od 1 odsto.

Međutim, broj romske djece u osnovnom obrazovanju opao je za 4 odsto, a u srednjem za 9 odsto, dok je broj djece sa smetnjama u razvoju nastavio da raste, za 6 odsto u osnovnom, odnosno 9 odsto u srednjem obrazovanju.

Alarmantan **pad postignuća učenika na PISA testiranju iz 2022.** obilježio je kraj godine. Rezultati su potvrda da je pandemija kovida-19 dovela do daljeg produbljivanja već prisutne ozbiljne krize učenja.

Učenici iz Crne Gore ostvarili su rezultate koji su ispod prosjeka OECD-a, pri čemu je zabrinjavajući procenat učenika koji nisu **dostigli najmanje nivo 2 znanja iz matematike (60%), čitalačke pismenosti (53%) i prirodnih nauka (55%).** Učenici pogođeni siromaštvom zaostaju za svojim vršnjacima iz OECD-a za skoro tri akademske godine. Podaci Međunarodne organizacije rada pokazali su da 21,1 odsto mladih ljudi trenutno ne radi, nije u obrazovanju, niti u programu obuke.

Zaštita djece od svih oblika nasilja

Iako je došlo do usporavanja procesa deinstytucionalizacije tokom godina pandemije, **u 2023. godini smanjen je broj djece u ustanovama za smještaj za 10 odsto u odnosu na 2022. godinu, dok je broj djece na hraniteljstvu povećan za gotovo 10 odsto.**

Broj nesrodničkih hraniteljskih porodica povećan je za 14 odsto, a srodničkih za 11 odsto. U nekoliko uzastopnih izvještaja EU o napretku Crne Gore naglašeno je da su rodno zasnovano nasilje i nasilje nad djecom pitanja koja zabrinjavaju, uz sveukupno slab institucionalni odgovor i dostupnost usluga.

Uprava policije je u 2022. godini evidentirala 23 krivična djela seksualnog zlostavljanja djece. Crna Gora još nije postupila po preporukama nadzornih tijela UN za povećanje minimalne starosne granice za stupanje u brak. Praksa dogovorenih dječjih brakova u romskim zajednicama i dalje izaziva zabrinutost (32,5 odsto djevojčica starosti od 15 do 19 godina i 15,8% dječaka trenutno je u braku ili u zajednici).

Prema izvještajima, stiče se utisak da vršnjačko nasilje u školi i van škole karakteriše trend rasta. Povećano oslanjanje djece na digitalna rješenja skreće pažnju na potrebu za pojačanom zaštitom na internetu.

Crna Gora
©UNICEF/ Duško Miljanić

Crna Gora

©UNICEF/ Duško Miljanić

Životna sredina, kvalitet vode i higijena

Nedavni podaci dobijeni procjenom stanja u pogledu vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene (WASH), koju je podržao UNICEF, pokazuju da je stanje sanitarnih ili tzv. WASH objekata u školama neadekvatno u pogledu kvaliteta, dok se menstrualna higijena u školama uopšte ne razmatra.

Ukupno 81,8 odsto škola ispunjava osnovne kriterijume usluga SZO u pogledu vodosnabdijevanja, dok u pogledu **higijene 52,3 posto škola pruža ograničene usluge.**

Zagađenje vazduha predstavlja zdravstveni rizik za djecu i odrasle, naročito u urbanim sredinama. UNICEF-ov Indeks klimatskog rizika za djecu (CCRI) ukazuje na to da je **99 odsto djece u Crnoj Gori izloženo zagađenju vazduha**, što nanosi ogromnu štetu zdravlju djece.

Siromaštvo i socijalna zaštita

Državni budžet za 2023. godinu i dalje služi kao izvor finansiranja univerzalnog dječjeg dodatka za svu djecu starosti od 0 do 17 godina, uz povećan obuhvat djece koja su korisnici različitih vidova socijalne pomoći, te je riječ o ukupno 128.763 djeteta u 2023.

Proširenje dječjeg dodatka na svu djecu do 18 godina doprinosi smanjenju broja djece u siromaštvu, jer podaci iz Istraživanja o prihodima i životnim uslovima (SILC) iz 2022. pokazuju da je stopa rizika od siromaštva djece pala sa 30,5 odsto na 28,4 odsto.

Djeca sa smetnjama u razvoju i romska djeca i dalje se suočavaju sa značajnim preprekama i nejednakostima u pristupu osnovnim uslugama, kao što su zdravstvena zaštita i ishrana, obrazovanje i stanovanje. Crnoj Gori još uvijek nedostaje strategija koja bi se fokusirala na smanjenje siromaštva.

Pokretači rezultata

Zdravlje i rani razvoj djeteta

Uz podršku UNICEF-a i Evropske unije (EU), Crna Gora je **razvila svoju prvu Strategiju ranog razvoja djeteta (2023–2027), zasnovanu na globalnom Okviru podsticajne njege za razvoj djece**, kojom se iskazuje jačanje posvećenosti Vlade zdravlju djece, ishrani, ranom učenju. Ova strategija pruža inovativne smjernice za politike čiji je cilj razvoj podrške roditeljima i razvoj savremene rane intervencije.

Na osnovu nje, u tri opštine razvijeni su lokalni protokoli o međusektorskoj saradnji u oblasti ranog razvoja.

Broj roditelja koji imaju koristi od programa podrške roditeljstvu, tj. onih koji koriste mobilnu aplikaciju Bebbo ili program Brižne porodice (Roditeljstvo za cjeloživotno zdravlje za roditelje male djece), nastavio je da raste i karakteriše ga vrlo visok nivo zadovoljstva roditelja u oba slučaja.

Ukupan broj korisnika aplikacije Bebbo premašio je 12.000 (od kojih su 15 odsto očevi), dok je više od 400 roditelja, među kojima je 14 odsto očeva, uzelo učešća u programu Brižne porodice, koji se realizuje uživo i koji sprovode predškolske ustanove, domovi zdravlja i nevladine organizacije.

Istraživanje koje je naručio UNICEF u novembru 2023. pokazalo je da je skoro polovina staratelja djece starosti od 0 do 6 godina čula za Bebbo, a skoro polovina je čula za program Brižne porodice.

Niz aktivnosti, uključujući nacionalne kampanje za nadoknađivanje i periodično intenziviranje rutinske imunizacije (PIRI) koje vodi Ministarstvo zdravlja, uz podršku EU i UNICEF-a, rezultirale su povećanjem obuhvata imunizacijom, posebno **MMR1 vakcinom.**

Iako je situacija i dalje nezadovoljavajuća, jer obuhvat iznosi 43 posto za djecu rođenu 2021. godine, riječ je o gotovo udvostručenom obuhvatu u odnosu na prethodnu kohortu. Istraživanje iz novembra 2023. godine ukazuje na to je da

je skoro jedna trećina staratelja djece starosti od 0 do 6 godina dobila poziv od Ministarstva zdravlja da vakciniše svoju djecu, a više od četvrtine je dobilo SMS podsjetnike od strane Instituta za javno zdravlje Crne Gore.

Uz podršku EU i UNICEF-a, **objavljeni su rezultati istraživanja MONS, koje pruža uvid u prve nacionalno reprezentativne podatke o nedostatku mikronutrijenata kod male djece, trudnica i žena u reproduktivnoj dobi.**

Ovaj izvještaj nudi i niz preporuka za razvoj politika čiji je cilj poboljšanje zdravlja i ishrane žena i djece. UNICEF je udružio snage s Ministarstvom zdravlja kako bi se izvršila **procjena kvaliteta svih usluga koje se pružaju u porodilištima i neonatalnim jedinicama** u Crnoj Gori.

Iako je u izvještaju evidentirano određeno poboljšanje u poređenju s prethodnim sličnim procjenama, za kvalitetniju njegu i za majke i za bebe potrebna su značajna dalja poboljšanja.

Moderna transdisciplinarna rana intervencija usmjerena na porodicu

Uvedena je u vidu pilot inicijative u dvije opštine, uz nadzor ministarstava nadležnih za zdravstvo, obrazovanje i socijalno staranje.

Rezultati su obećavajući, s obzirom na činjenicu da je skoro 700 djevojčica i dječaka u međuvremenu koristilo savremene metode skrininga i rane intervencije.

Započeta je procjena usluga primarne zdravstvene zaštite za djecu, s fokusom na ljudske resurse, uključujući proračun troškova, kao i dalje jačanje usluga patronažne službe, a uz podršku Republike Koreje kroz ACT-a fondove.

Obrazovanje

Uzimajući u obzir institucionalnu nestabilnost u obrazovnom sektoru i krizu učenja u produženom trajanju, jedan od najvažnijih ishoda rada UNICEF-a u 2023. godini ogledao se u tome da održi posvećenost sveobuhvatnim sektorskim reformama.

Obim i ozbiljnost problema koji utiču na ovaj sistem mogu se riješiti kroz dugoročnu, sistemsku i planiranu reformu sektora obrazovanja. Zahvaljujući UNICEF-ovom intenzivnom zagovaranju i mobilizaciji resursa, razvoj nove, sveobuhvatne **strategije reforme obrazovanja predstavljaće vodeću intervenciju Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija (MPNI), UNICEF-a i Delegacije Evropske unije 2024. godine.**

Uz UNICEF-ovo zagovaranje i tehničku pomoć, **javni budžet za obrazovanje povećan je za približno 10 odsto Srednjoročnim okvirom rashoda (2024–2026)**, uključujući i desetostruko veća izdvajanja za profesionalni razvoj nastavnika u odnosu na 2023. godinu.

Znatna podrška i zalaganje UNICEF-a doprinijeli su tome da MPNI pokrene **sveobuhvatnu procjenu školske infrastrukture kako bi se pozabavilo pitanjem neadekvatne školske infrastrukture** i osigurala dugoročna ulaganja.

Broj korisnika platforme **Digitalna škola porastao je za 33 odsto u odnosu na prethodnu godinu**, pri čemu je platforma obogaćena dodatnim digitalnim sadržajima namijenjenim učenicima, nastavnicima i roditeljima.

Program **socio-emocionalnog učenja** konsolidovan je zahvaljujući proširenju grupe trenera i fokusiranjem na škole u kojima postoji najveći rizik od vršnjačkog nasilja.

Do kraja 2023. godine, preko **34.000 djece u 110 osnovnih i srednjih škola učestvovalo je u ovom programu.**

Kao jedna od nekoliko zemalja koje učestvuju u projektu Glas za svako dijete, pod vođstvom Regionalne kancelarije UNICEF-a, Crna Gora je dobila međunarodnu nagradu Zero Award 2024 za implementaciju C-board aplikacije za djecu s teškim smetnjama u pogledu komunikacije.

Uz stalnu podršku UNICEF-a, **stope upisa u predškolske ustanove takođe su se povećale i dostigle 78 odsto.**

Broj romske djece koja pohađaju predškolsko vaspitanje i obrazovanje porastao je za 11 odsto u odnosu na 2022. godinu.

Novi izazov s kojim su se škole susrele, ponajviše zbog ukrajinske izbjegličke krize, ogleda se u tome kako adekvatno primiti i pružiti kvalitetnu podršku sve većem broju djece iz drugih zemalja.

U nekoliko opština broj djece koja ne govore crnogorski jezik dostiže skoro 30 odsto ukupne populacije učenika osnovnih škola.

U kontekstu pružanja humanitarnog odgovora na priliv izbjeglica iz Ukrajine, ukupno 625 ukrajinske djece u predškolskim ustanovama i školama dobilo je podršku za učenje, kako kroz formalno, tako i kroz neformalno obrazovanje.

Pored pomenutog, UNICEF je uspio da prikupi preko 2 miliona dolara za period 2024–2026. za pokretanje i ubrzanje reformi u vezi s kvalitetom i pravičnošću, ovladavanjem vještinama, digitalnim obrazovanjem i osnaživanjem i učešćem adolescenata – što su sve prioritete oblasti trenutnog Plana saradnje UNICEF-a i Vlade Crne Gore.

Zaštita djece od svih oblika nasilja

UNICEF je pružio i opsežnu podršku u cilju ubrzanja procesa deinstitucionalizacije u zemlji i razvoja porodičnog staranja za najugroženiju djecu.

Riječ je o tehničkoj podršci i smjernicama **za razvoj prve Strategije deinstitucionalizacije za period 2024–2028**, pod vođstvom Ministarstva rada i socijalnog staranja (MRSS).

Paralelno s ovim procesom, predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori podržalo je Međunarodnu evaluaciju reformi nacionalnih sistema staranja o djeci u sedam zemalja regiona Evrope i Centralne Azije u periodu 2009–2022. godine.

Regionalna kancelarija UNICEF-a za Evropu i Centralnu Aziju inicirala je pomenutu evaluaciju kako bi se izvršila procjena rezultata reforme sistema staranja o djeci u čijem fokusu je deinstitucionalizacija.

UNICEF je pružio podršku MRSS u pogledu osnivanja prvog Centra za hraniteljstvo, kako bi se osnažilo hraniteljstvo, naročito specijalizovano i hitno hraniteljstvo.

Kao rezultat svih tehničkih i zagovaračkih napora, **u ustanovama za smještaj danas nema djece mlađe od tri godine, a ukupan broj djece u domovima smanjen je za 10 odsto.**

Istovremeno, broj djece u hraniteljstvu povećan je za skoro 10 odsto u odnosu na 2022. godinu.

UNICEF je bio uključen u procese zagovaranja na visokom nivou, kao i davanja tehničkih smjernica za jačanje odgovora sistema za dječju zaštitu i prevenciju od nasilja i eksploatacije.

Ovo je uključivalo pružanje podrške MRSS i radnoj grupi

za **razvoj Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2024–2028**, s fokusom na prevazilaženje ključnih nedostataka, odnosno na jačanje prevencije i međusektorske saradnje u reagovanju na nasilje.

U okviru partnerstva s EU, čiji je cilj jačanje sistema dječje zaštite, prvenstveno u pogledu zaštite i prevencije nasilja i eksploatacije, u saradnji s resornim ministarstvima, jačaju se kapaciteti stručnjaka iz oblasti socijalne i dječje zaštite, zdravstva, obrazovanja i pravosuđa.

Istovremeno se jačaju sektori zaduženi za sprovođenje zakona kako bi se poboljšala koordinacija, međusektorska prevencija i pospiješio odgovor na slučajeve nasilja i eksploatacije.

Osim toga, Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu pružena je podrška u pogledu jačanja kompetencija radne snage u sferi socijalnih usluga kroz akreditovane obuke.

Ovo je rezultiralo time da je 430 stručnih radnika iz svih sektora unaprijedilo svoje vještine i znanja o: međusektorskoj saradnji i odgovoru na nasilje nad djecom; prevenciji institucionalizacije djece sa smetnjama u razvoju; vođenju slučajeva u situacijama kad je dijete izloženo nasilju i eksploataciji, uključujući rodno zasnovano nasilje; ali i znanja o principima pravosuđa po mjeri djeteta i rodno odgovornom pristupu u radu s djecom žrtvama nasilja.

Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori, u partnerstvu sa Savjetom Evrope, podržalo je Vladu Crne Gore u izradi studije izvodljivosti za uspostavljanje usluge Barnahus – međusektorskog servisa za djecu žrtve nasilja.

U Krivičnom zakoniku Crne Gore, koji je usvojen u decembru 2023. godine, nakon dugotrajnog zagovaranja i tehničke podrške predstavništva UNICEF-a Ministarstvu pravde, **izmijenjena je definicija djeteta, kako bi ista bila usklađena s definicijom Konvencije o pravima djeteta.**

Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori nastavilo je da ulaže napore kako bi se osiguralo da najugroženija djeca i njihove porodice budu osnaženi i da bolje poznaju svoja prava i mehanizme za prijavljivanje.

Kroz podršku međunarodnoj organizaciji HELP, 75 romske djece i 75 porodica unaprijedilo je svoje znanje o socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, značaju obrazovanja i mehanizmima prijavljivanja seksualnog nasilja i eksploatacije.

Ukupno 100 romskih i egipćanskih porodica bile su korisnice usluga socijalne i dječje zaštite zahvaljujući saradnji romskih medijatora i centara za socijalni rad.

Podrška NVO Centar za romske inicijative rezultirala je promocijom dvije novoosnovane licencirane usluge: Savjetovališta i Nacionalne SOS linije za žrtve dječjih brakova.

U cilju daljeg jačanja saradnje i podrške žrtvama dječjih brakova potpisan je Memorandum o saradnji između pomenute organizacije civilnog društva i devet centara za socijalni rad.

Kako bi pomogao djeci i porodicama da se bolje nose sa stresom, UNICEF je, u partnerstvu s Crvenim krstom, ukrajinskom nevladinom organizacijom „Dobro djelo“ i Ministarstvom prosvjete redovno sprovodio aktivnosti psihosocijalne

podrške za najugroženije porodice, od kojih je korist imalo 1.447 djece i staratelja.

U saradnji s nekoliko ženskih nevladinih organizacija, 717 žena, djevojčica i dječaka dobilo je informacije o tome kako mogu pristupiti intervencijama za ublažavanje rizika od rodno-zasnovanog nasilja, ali i o uslugama prevencije i/ili reagovanja na takvo nasilje.

Najugroženija djeca, njih 33, imala su koristi od individualnog upravljanja njihovim slučajevima od strane Crvenog krsta i drugih nevladinih organizacija.

Ukupno 2.574 djece i odraslih dobilo je informacije o bezbjednim i dostupnim kanalima za prijavu seksualne eksploatacije i zlostavljanja od strane humanitarnih radnika.

Životna sredina, kvalitet vode i higijena

UNICEF je podržao Institut za javno zdravlje u namjeri da dovrši i predstavi nalaze **sveobuhvatne procjene stanja vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene (WASH) u školama**, koja je uključivala većinu škola u zemlji.

Nakon toga slijedi implementacija konkretnog akcionog plana i smjernica za poboljšanja u oblasti planiranja i budžetiranja u pomenutim domenima, kao i izgradnja kapaciteta školskog osoblja i djece, s posebnim fokusom na specifične potrebe održavanja menstrualne higijene i dostupnost usluga vodosnabdijevanja, sanitacije i higijene za djecu sa smetnjama u razvoju.

Pored pomenute podrške, više od 60 škola dobilo je higijenska sredstva i informativne materijale.

Adolescenti i mladi, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou, imali su aktivnu ulogu u kreiranju i realizaciji regionalnog programa Unapređenje kvaliteta vazduha na Zapadnom Balkanu.

Ovaj program, koji je podržala Švedska agencija za međunarodni razvoj, u partnerstvu sa Švedskom agencijom za zaštitu životne sredine, Ministarstvom ekologije i Savezom izviđača, fokusirao se na osnaživanje, izgradnju vještina i građanski angažman u programima i politikama koje utiču na kvalitet vazduha na nacionalnom nivou, kao i na učešće generacije čija dobrobit i budućnost zavise od politike zaštite životne sredine.

U ovim aktivnostima učestvovalo je 1.630 adolescenata i mladih (705 dječaka i 925 djevojčica).

Siromaštvo i socijalna zaštita

Tokom posljednjeg kvartala 2023. godine, kada je na vlast stupila nova Vlada, UNICEF-ovo javno zagovaranje, kao i ono na visokom nivou, doprinijelo je da se osiguraju kako posvećenost tako i budžetska izdvajanja za univerzalni dječji dodatak u Crnoj Gori.

UNICEF je pružio tehničku podršku Vladi Crne Gore u reformi strateškog i zakonodavnog okvira za sistem socijalne i dječje zaštite u zemlji.

Ključni politički dokumenti, kao što je navedeno u Mapi puta za reformu sistema socijalne zaštite, usvojenoj 2022. godine, izrađeni su pod vođstvom Ministarstva rada i socijalnog staranja (MRSS).

Riječ je o Strategiji razvoja sistema socijalne i dječje zaštite 2024–2028. i značajnim inputima za Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Reforma strateškog i zakonodavnog okvira, koja je u toku, usklađena je s prioritetima pristupanja Crne Gore EU i preporukama iz Izvještaja EK za Crna Goru iz 2023. godine.

Nova Vlada uključila je reformu sistema socijalne i dječje zaštite i razvoj održivih usluga socijalne i dječje zaštite u svoj Program ekonomskih reformi (PER) za 2024–2026.

UNICEF je podržao jačanje kapaciteta MRSS za poboljšanu koordinaciju i dodjelu resursa za implementaciju Evropske garancije za djecu, s fokusom na romsku i egipćansku djecu, djecu sa smetnjama u razvoju i djecu u neizvjesnim životnim okolnostima.

Tokom godine UNICEF je sprovodio aktivnosti zagovaranja o štetnim efektima siromaštva djece (kako monetarnog tako i višedimenzionalnog siromaštva) i društvenim koristima smanjenja siromaštva.

Pored toga, stalni dijalog s donosiocima odluka i zainteresovanim stranama doveo je do toga da se u planovima rada nove Vlade pitanja u vezi sa smanjenjem siromaštva nađu na visokom mjestu.

U skladu s tim je i nastojanje da uloži napore u povećanje dječjeg dodatka za ugrožene kategorije i pružanje kvalitetnijih usluga socijalne i dječje zaštite.

Osmišljene su inovativne intervencije radi uvida u uticaj bihevioralnih činilaca (engl. behavioural insights), kako bi se pospiješilo korišćenje novčanih naknada za potrebe djece i pomoglo u oblikovanju strategija koje će optimizovati korišćenje dodatka za djecu u svrhu usluga koje doprinose razvoju u ranom djetinjstvu tokom 2024. godine.

Praćenje stanja prava djeteta

Uprkos veoma osjetljivoj političkoj situaciji, osnovan je Savjet za prava djeteta kao višeresorno tijelo na visokom nivou kojim predsjedava potpredsjednik Vlade, uz učešće ministara svih relevantnih ministarstava, organizacija civilnog društva i predstavnika mladih, u skladu sa Završnim razmatranjima Komiteta za prava djeteta za Crnu Goru (2010, 2018).

Savjet je usvojio dvogodišnji akcioni plan rada (2023–2024), uz tehničku pomoć predstavništva UNICEF-a, fokusirajući se na: intenziviranje međusektorske saradnje, poboljšano praćenje stanja prava djeteta, odgovornost za rezultate i ubrzanje sektorskih reformi u zdravstvu, socijalnoj zaštiti, obrazovanju, itd., uključujući uvođenje Garancije za djecu i Garancije za mlade, početne korake u pravcu sedme runde MICS istraživanja, kao i budžetiranja za prava djeteta.

Kako bi se osiguralo adekvatno učešće djece, adolescenata, mladih i organizacija civilnog društva u radu Savjeta, predstavništvo UNICEF-a podržalo je Vladu da osnuje radnu/ekspertsku grupu sastavljenu od predstavnika OCD i pojedinačnih stručnjaka, koja će tehnički podržavati rad Savjeta.

Uz podršku UNICEF-a, Vlada je pokrenula nezavisnu, eksternu evaluaciju Nacionalne strategije za ostvarivanje prava djeteta 2019–2023, koju će sprovesti država i koja će poslužiti kao ključna osnova za razvoj

narednog međusektorskog strateškog političkog dokumenta koji se tiče prava djeteta zasnovanog na dokazima.

Uz podršku UNICEF-a, Skupština sve češće koristi svoju ulogu ključnog aktera u praćenju stanja prava djeteta, kako bi ispitivala Vladu i relevantna resorna ministarstva o stanju prava djeteta, kroz tematske sjednice o hitnim pitanjima koja se tiču prava djeteta, a koje su bile sastavni dio godišnjih planova rada nadležnih skupštinskih odbora.

Posebno je značajna saradnja sa Ženskim klubom (ŽK) Skupštine Crne Gore koji okuplja poslanice (i poslanike) iz različitih političkih partija koji blisko saraduju za opšte dobro i uz zajedničku viziju.

Ženski klub je pokazao izuzetan potencijal za unapređenje prava djece i mladih, rodne ravnopravnosti i društvene kohezije, te se predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori založilo za njegovo formalno ponovno uspostavljanje u novom sazivu Skupštine u decembru 2023. godine.

Kapaciteti Institucije Ombudsmana za praćenje kršenja prava djeteta i zalaganje za sistematska poboljšanja pojačano je kroz inicijativu koju je finansirao UNPRPD, a koja je rezultirala uspostavljanjem platforme s više zainteresovanih strana radi

Crna Gora

©UNICEF/ Duško Miljanić

nezavisnog praćenja realizacije odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (CRPD), u saradnji s 10 organizacija za djecu sa smetnjama u razvoju i lica s invaliditetom.

Vladina Kancelarija za održivi razvoj dobila je podršku da integriše indikatore Ciljeva održivog razvoja u vezi s pravima djeteta u novu bazu podataka za praćenje sprovođenja Nacionalne strategije održivog razvoja.

Ostvaren je napredak u pogledu nadogradnje sektorskih baza podataka. Ipak, sistemi administrativnih podataka u velikoj mjeri odražavaju striktno ograničen sektorski pristup s određenim poboljšanjima u sektorima

obrazovanja i zdravstva, pri čemu je evidentna i slaba međupovezanost i uporedivost podataka između različitih sektora.

Uz podršku centralne kancelarije UNICEF-a, Regionalne kancelarije UNICEF-a za Evropu i Centralnu Aziju i predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, Uprava za statistiku (MONSTAT) pokrenula je proces priprema za naredni krug istraživanja višestrukih pokazatelja, odnosno MICS7, koje predstavlja drugo najveće istraživanje u zemlji nakon popisa stanovništva, koji je u toku.

Adolescenti i mladi

Nova Strategija za mlade 2023–2027, koju je izradilo Ministarstvo mladih i sporta, uz podršku UNICEF-a, prepoznala je adolescente kao posebnu starosnu grupu, po prvi put u historiji Crne Gore.

Ona je odraz posvećenosti uspostavljanju i finansiranju relevantnih intervencija zasnovanih na potrebama adolescenata u domenima zdravlja, obrazovanja, kulture, sporta i pripreme za tržište rada, na nacionalnom i lokalnom nivou.

UNICEF je podržao nastavak programa tranzicije iz škole na tržište rada pod nazivom Prilike, kroz koji 450 adolescenata u četiri škole i dvije regije dobija podršku kroz obuku na radnom mjestu i karijerno vođenje, s ciljem integracije u zvanični školski program.

Program je sinhronizovan sa školskom godinom, pa se adolescentima ova podrška pruža od septembra 2023. do jula 2024. godine.

I adolescenti i roditelji imali su koristi od prvog ciklusa implementacije programa Roditeljstvo za cjeloživotno zdravlje namijenjenog roditeljima tinejdžera, koji je realizovan kao pilot inicijativa s praktičarima iz sektora obrazovanja, zdravlja, socijalne zaštite i OCD.

Obučena je grupa od 12 facilitatora, koji su tokom realizacije programa sarađivali s više od 100 roditelja i staratelja, a cilj je da se nastavi sa širenjem ovog programa i u 2024. godini.

Tehničku i finansijsku podršku u mapiranju pružalaca usluga obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite adolescentima u 25 opština pruža UNICEF, u partnerstvu s Međunarodnom organizacijom rada, kao vid pripreme za realizaciju EU Garancije za mlade u Crnoj Gori, s fokusom na one koji rade s populacijom koja nije zaposlena, u obrazovanju ili u programu obuke, mladima s invaliditetom, mladima i adolescentima koji su siromašni, koji dolaze iz manjinske populacije i onima koji su društveno isključeni.

U saradnji s Ministarstvom sporta i omladine sprovedena je dubinska analiza koja se fokusira na potrebe adolescenata i mladih.

Nalazi su korišćeni kao osnov za novu Strategiju za mlade i razvoj relevantnih politika i programskih intervencija, kao i osnov za planirane akcione planove, u saradnji s Ministarstvom, omladinskim organizacijama i drugim relevantnim akterima.

Konačno, preko 4.000 adolescentkinja i adolescenata (63 odsto bile su djevojčice) dobilo je podršku ili je učestvovalo u osmišljavanju, vođenju, učešću ili zagovaranju inicijativa na nivou lokalne zajednice kroz različite programe.

Rodna ravnopravnost

Razvijeno je snažno partnerstvo sa Ženskim klubom Skupštine Crne Gore, s fokusom na polazne tačke za integrisanje rodnih pitanja u svim sektorima, kao i na prioritetne oblasti za poboljšanje dobrobiti djece i žena.

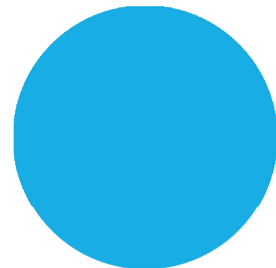
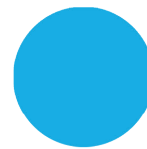
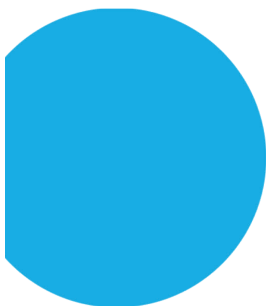
Očevi i drugi muški staratelji sve više učestvuju u programima roditeljstva, uključujući i roditelje iz ukrajinske izbjegličke zajednice. Organizacije za ženska prava bile su u velikoj mjeri uključene u pružanje odgovora na povećan priliv izbjeglica iz Ukrajine fokusirajući se na prevenciju rodno zasnovanog nasilja. U njihove aktivnosti uključeno je više od 717 žena, djevojčica i dječaka.

UNICEF je podržao jednu ukrajinsku žensku nevladinu organizaciju da uspostavi telefonsku liniju za odgovor na različite zabrinutosti i upite koju je dosad koristilo više od 700 ljudi, od kojih su blizu 80 odsto bile žene.

U skladu s preuzetim obavezama iz Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021–2025, UNICEF se pridružio OEBS-u kako bi podržao Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u sprovođenju analize nastavnih planova i programa u osnovnom obrazovanju da bi se procijenilo u kojoj mjeri isti održavaju rodne stereotipe i, na osnovu saznanja, formulisale preporuke za uključivanje rodne ravnopravnosti u nastavne planove i programe, a u skladu s njima i u udžbenike.

U 2023. godini sprovedena su dva važna istraživanja koja su se fokusirala na zdravlje žena – istraživanje o ishrani u Crnoj Gori kojim su mjereni nedostatak mikronutrijenata i metabolički sindrom kod žena, te procjena kvaliteta usluga usmjerenih na porodilje i novorođenčad u zdravstvenim ustanovama.

Uz podršku UNICEF-a, nacionalni partneri uveli su praksu razvrstavanja podataka po polu u izvještaje o obuhvatu imunizacijom, čime su omogućili adekvatnije odlučivanje i identifikovanje pitanja rodne ravnopravnosti u obuhvatu imunizacijom među crnogorskom djecom.

UNICEF-ova partnerstva u Crnoj Gori

Zahvaljujemo svim našim partnerima na njihovoj posvećenosti pravima, blagostanju i zaštiti djece.

Vlada
Crne Gore

Zavod za socijalnu i dječju
zaštitu Crne Gore

Zavod za školstvo
Crne Gore

Specijalna
Olimpijada
Crna Gora

Za svako dijete.
Ko god je ona.
Gdje god on živi.
Svako dijete zaslužuje djetinjstvo.
Budućnost.
Jednaku šansu.
Zato je UNICEF tu.
Za svako dijete.
Radeći svakog dana.
U više od 190 zemalja i teritorija.
Stižući i do onih do kojih se najteže stiže.
Koji su najdalje od pomoći.
Najviše isključeni.
Zato istrajavamo do kraja.
I nikada ne odustajemo.

za svako dijete

Kontakt:

UNICEF CRNA GORA

Stanka Dragojevića bb, UN Eco building

81000 Podgorica, Crna Gora

Telefon: + 382 20 447 400

Fax: + 382 20 447 400

Imejl adresa: podgorica@unicef.org

| www.unicef.org/montenegro |

© United Nations Children's Fund (UNICEF)

Maj 2024.

© **UNICEF**